

na příslušné filmy, z nichž značnou část mohli účastníci semináře shlédnout.

Druhý referát, který připravil dr. Ludvík Baran, odborný asistent katedry dokumentaristiky FAMU, se zabýval realizačními metodami sociologických filmů a televizních pořadů. Vyšel z rozlišení dvou základních forem odhalování člověka, společnosti a prostředí, jež používá film. Jsou to: 1. Fantazijní zobrazení v hraném filmu, fikce dějů, vztahů a prostředí, které jsou uměle vytvořeny a reprodukovány herci. 2. Dokumentární zobrazení ve filmu nebo televizi, které reprodukuje fakta, nechává je působit na diváka a snaží se o jejich společensky objektivní hodnocení. V obou formách je základním jevem autorský přístup a určitá míra stylizace. Hlavní pozornost referátu byla pochopitelně soustředěna na druhý typ filmů, přičemž se jeho autor zabýval jednotlivými realizačními metodami dokumentárního a zpravodajského filmu: metodou reportáží, střihovou, dokumentační a inscenační. Kladem bylo nepochybně i to, že referát poukázal na četné nové formy dokumentární a inscenační metody, o něž se zasloužila televize.

První den semináře byl věnován přehlídce vybraných filmů z naší produkce, které mají sociologický charakter. Téměř polovina z nich se vztahovala k problematice mládeže. Po úvodním snímku režiséra V. Doseděla *Když nám bylo 18*, který využíval starých filmových týdeníků zachycujících brigádnické akce a stavby mládeže k jejich konfrontaci s dnešními názory bývalých svazáků,⁴ následovaly filmy ukazující různé stránky života dnešní mladé generace (R. Krejčíka *Generace bez pomníku*; zajímavý snímek z nápravného zařízení pro mládež, jež se dopustila trestných činů, *Hrdinové, na které nezbyl čas* režiséra I. Tomana; romanticky laděný film režiséra P. Breziny o trampingu *Potlach* a konečně autentický záběr big beatového programu nazvaný *Horečka*, který natočil režisér I. Soeldner.) Ostatní filmy ukazovaly možnosti různých postupů — od filmu-ankety k filmu-úvaze, přičemž měly velmi různorodou tematiku (*Národnost dětská* režiséra Činčery, *Dvanáct rozhněvaných předsedů* J. Pograna, *Slovo mají zemědělci* dr. J. Hrubého, *Největší přání* J. Špáty, *Proč?* a *Zrcadlení* E. Schorma, *Pozor na hlavu* J. Očenáše a konečně televizní pořad *Praha ze soboty na neděli* režiséra B. Šefranky).

Z filmů zahraniční produkce byly druhý den semináře promítnuty tyto snímky: francouzský *Hitler? Neznám!* o současné generaci mládeže, jugoslávský dokument režiséra Sremece *Lidé na kolech* a pozoruhodný polský *Pramen*, v němž režisér T. Jaworski zachytil zrod a průběh autentického konfliktu; z filmů Kanadské národní filmové rady pak tři filmy z cyklu *Povaha práce* (Kvalifikovaný dělník, Muži v práci a Muži na montážní lince), výstižně charakterizující některé problémy

a konflikty z pracovního prostředí v moderním automatizovaném provozu, a konečně poněkud naivní instruktážní filmy z produkce Encyclopaedia Britannica Films, USA, *Jak hledat zaměstnání?* a *Adaptace v kolektivu*.

I když promítnuté filmy — naše i zahraniční — měly velmi různorodou problematiku a velmi různou úroveň (po stránce umělecké i sociologické), přesto poskytly informativní přehled o možnostech využití filmu v sociologii.

O referátech a o promítnutých filmech se rozvinula živá diskuse, kterou uzavřel v závěru semináře doc. dr. Bedřich Weiner, jenž se nemálo přičinil o realizaci celého semináře. Účastníci se shodovali v tom, že vzhledem k současné úrovni naší filmové tvorby i vzhledem k tradicím a současnému stavu naší sociologie jsou u nás dobré předpoklady k natočení sociologických filmů. Bylo dohodnuto pořádat obdobné semináře a pokusit se o účast na Mezinárodních festivalech etnografických a sociologických filmů.

Jan Macků

Sociologii tisku, radia a televize

Se zabývá v Polsku řada autorů i publikací. V poslední době je to např. S. Dziaki, který provedl soupis prací, jež byly v Polsku věnovány bádání o prostředcích masové informace. Bibliografie obsahující údaje za pouhá poslední léta (1963—1965) ukazuje svými 854 záznamy, jak daleko jsou i v tomto ohledu naši sousedé před námi. Další publikace z této tematiky je např. kniha *Rola prasy, radia a televize*, kterou vydal Jerzy Kubin jako IV. svazek Biblioteki Wiedzy o Prasie v Krakově 1963, což zní u nás, kde už po desetiletí nevyšla snad ani knížečka z oboru novinovědy, jako pohádka. Do téže skupiny patří práce Andrzeje Sicińskiego *Środki masowego komunikowania jako przedmiot badań społecznych. Problematyka efektywności oddziaływania środków masowych komunikowania w świetle badań psychologicznych*. (Varšava 1961.) Z našeho hlediska je si třeba všimnout alespoň některých problémů zde nadhrožených.

J. Kubin podává přehled metod i významnějších výsledků studií o prostředcích masové informace, které v USA konali novinovíci, sociologové i psychologové, jako Berelson, Hovland, Katz, Klapper, Lazarsfeld, Lipset, Merton, Schramm a jiní. Podle výzkumů o prostředcích masové informace a efektivnosti jejich působení se v USA točí jedna z hlavních otázek kolem problému, zda je tisk silou vytvářející mínění a společenské postoje, nebo zda, obráceně, se jeho úloha omezuje na krystalizaci názorů a postojů, vytvářených různými společenskými impulsy. Na tuto otázku neodpověděly dosud ani sociologická studia o působení prostředků masové propagandy, ani experimentální společenská psychologie. Kubin dále uvádí čtenáře v poznávaci

⁴ Zajímavý příspěvek do diskuse o hodnotě starších dokumentárních záběrů viz Host do domu 1965/9 v glose k filmu *Když nám bylo osmátné* — Co ty na to jako svazák?